

BEGIN VAN HET JAAR

-Den Haag, 5 november 1995-

Franz Schubert, Strijkkwartet 14, in d-mol, D.810

In die tijd zei Jezus: "Ik zegen U Vader, Heer van hemel en aarde, omdat U deze dingen verborgen hebt gehouden voor mensen die menen wijs te zijn, voor de intelligenten en geopenbaard hebt aan de kleinen. Ja, Vader zo heeft het aan U behaagd".
Laten wij de Geest aanroepen, opdat hij ons eenvoudig maakt op de weg die wij afleggen, Christus volgend en naar Christus toegaand.

ANGELUS

VENI SANCTE SPIRITUS
VENI PER MARIAM

Vuestra soy

*Vuestra soy para Vos naci
Que mandais hacer de mi ?
Vuestra soy para Vos naci
Que mandais hacer de mi ?
Dadme riqueza o probeza
Dad consuelo o desconsuelo
Dadme alegria o tristeza
Vida dulce, sol sin velo
Pues del todo me rendi
Que mandais hacer de mi ?*

Iemand van jullie heeft me geschreven: "Vaak voel ik me te vermoeid om de realiteit uit te houden. Hetzelfde werk van de verdieping in de zoektocht naar de waarheid van het leven ontglipt mij, er ontbreekt iets en het wijkt voortdurend. Ik vraag me af: 'Wie zou me kunnen helpen?'". Deze vraag van onze vriend Marco had ieder van ons kunnen stellen.
Welnu, wat zou men moeten doen? Waarom gaat het werkelijk? Welke consequenties moeten we op het persoonlijk vlak trekken? Welke pedagogische bekommernis kunnen we eruit afleiden? Dat is de vraag.

ANTWOORD

Ik antwoord synthetisch en richt me op het concrete, praktische, methodologisch-praktische aspect: wij zijn voortdurend hartstochtelijk geïnteresseerd in dit aspect, omdat we gehoorzamen aan een weg (methode wil zeggen 'weg'), die het Mysterie ons is komen wijzen. Herlees nog eens in het tweede boek van de School van de Gemeenschap -waar het gaat over het

opduiken van het christelijk probleem- die pagina waar het beeld van de wereld wordt geschetst als een groot terrein. Daar proberen alle ingenieurs en handwerkers d.m.v. al hun programma's en projecten een verbinding te leggen tussen het vergankelijke moment (dat voorbijgaat en er morgen niet meer is) en de ster in de hemel, zoals Victor Hugo zou zeggen, de ster in de hemel en de bestemming waarvoor deze broze en vergankelijke mens ook is gemaakt. En daar zijn allen, nadat ze gealarmeerd zijn, hard aan het werk -meer of minder-, maar allen zijn aan het werk. Omdat het gepassioneerd zoeken van de goed opgegroeide jongeman naar een eigen gezin -als een natuurlijke impuls- een poging is om de laatste ster te bereiken, het laatste ideaal, het 'waarvoor' waarvoor we gemaakt zijn.

Deze dingen moeten we onder elkaar voortdurend in herinnering roepen, maar niet zonder een logica te volgen. Dit is de weg van de School van de Gemeenschap. Het grote instrument dat onze gehoorzaamheid aan een methode ondersteunt. Een methode die, zoals de Geest van de Heer ons laat begrijpen, door de natuur van ons charisma wordt aangewezen, door de natuur van onze beweging, die de Kerk niet alleen niet heeft veroordeeld, maar zelfs heeft goedgekeurd. Als wilde ze zeggen: "Dit is de weg die jullie kunnen gaan". Zoals Paulus VI tegen mij zei, toen ik hem voor het laatst zag: "Dit is de weg: ga zo door".

Zonder de ondersteuning van deze woorden, kan men niet verder op de weg voortschrijden met de aanspraak om te helpen... wanneer ik begin te spreken en er zijn 500 studenten, of 800 Memores Domini, of 9000 studenten zoals op de Exercities, of 16.000, zoals jullie hier op dit ogenblik...maar hoe kun je je tot het publiek richten en spreken?! Maar, afgezien daarvan...er is in mij een verdriet dat men op geen enkele wijze kan wegvagen: wie zal naar je omzien... wie zal je helpen, jou...(de een na de ander)? Wie zal jullie kunnen helpen?

Laten we daarom dit zeggen: vrienden, laten we één zijn, laten we op deze weg blijven, die de Heer voor ons heeft uitgestippeld. Hoe? Door ons charisma (erkend door de Heilige Kerk), de gave van de Geest, dat geschenk dat de Geest geeft volgens het onomstotelijk mysterie van Gods plan. Het geschenk dat de Geest geeft aan de een of de ander om het geloof op een bepaalde manier op te vatten, zodat men er gemakkelijker mee kan instemmen. Een bepaalde manier om de christelijke ervaring op te vatten ('christelijke ervaring', omdat God ervaring is geworden!), die voor ons fascinerend maakt wat anders louter een plicht zou zijn gebleven (een plicht!), zoals alleen de schriftgeleerden en Farizeeën (d.w.z. de leraren) die beleven; en die ons hart creatief maakt waar het anders onverschillig zou zijn gebleven.

Ik antwoord nu op je vraag zo goed als ik kan.

Het gaat erom te antwoorden op iets dat roept, op iets dat men ontmoet heeft, die er aanspraak op maakt een betekenis te hebben voor ons leven, voor onze bestemming en, daarom, voor het leven van elke dag (omdat de Bestemming het leven van alledag op een betere wijze kan bepalen!).

Het gaat erom te antwoorden in de eerste persoon op een.... de Kerk gebruikt het woord 'roeping': wat je ontmoet hebt, wat je op een of andere wijze geraakt heeft, wat jouw interesse heeft gewekt, omdat je merkte dat het je beet, dat het op een of andere wijze interessant zou kunnen zijn voor jouw leven, als bestemming en als bestaan van alledag. Datgene wat je ontmoet hebt, roept jou op om te antwoorden: je moet erop antwoorden (rispondere), je moet ermee corresponderen (corrispondere) (het is hetzelfde).

Het gaat dus om mijn persoon die ondervraagd wordt door een onvoorzienbaar en onvoorzien toeval, een gelegenheid, iets dat ik nog nooit eerder ervaren heb, dat mijn hart heeft geraakt, ook al is het maar lichtjes. Ook iemand die later niet meer komt, heeft toch op dat moment iemand horen spreken en was toen geraakt. Iemand is geraakt, als iets dat hij hoort zeggen of ziet doen betrekking heeft op de betekenis van zijn leven, ook al ontkent hij het bestaan van die betekenis.

Hoeveel mensen zijn geraakt door onze houding, door onze woorden! "Jij bent anders dan de anderen": hoevelen van ons hebben dit horen zeggen!

Ik zou deze overeenstemming willen beschrijven, dit antwoord op de vraag met wat ik er al over heb gezegd (het gaat erom te antwoorden in de eerste persoon). Welnu, dit antwoord in de eerste persoon heeft twee niveau's.

Allereerst: wie omringd is geweest door deze sensatie, door dit woord, door dit anderssoortig geluid, door deze andere wijze van opvatten, -wie op een of andere wijze geraakt is door deze ervaring- moet zich bovenal engageren in de grote taak om elkaar terug te roepen naar de 'memoria' (gedachtenis) van Degene die onder ons is.

De grote taak om elkaar in herinnering te brengen een Aanwezigheid te erkennen. Memoria wil zeggen: een aanwezigheid erkennen. Het wil niet zeggen: een grafsteen in het verleden, omdat het verleden niemand in beweging brengt, niemand verandert (zoals Kierkegaard zei): alleen iets dat aanwezig is kan me provoceren, veranderen en mij openen voor de toekomst.

Een Aanwezigheid erkennen. Het eerste niveau van de grote taak is elkaar in herinnering brengen een aanwezigheid te erkennen. Dit is de gave van de Heilige Geest. De Geest van Christus doet ons begrijpen dat Christus hier is: Hij doet het ons begrijpen!

Het is de gave van de Geest die ons gegeven is in het geloof van ons historisch charisma. Gave van de Geest die niet alleen erkenning van deze aanwezigheid wordt, maar ook een moraliteit wordt die een volk voortbrengt, in zoverre ze een plicht tot gehoorzaamheid creëert: iemand moet gehoorzamen aan datgene wat hij ontmoet heeft, hij moet volgen wat hij ontmoet heeft. Volgen, kijken en nabootsen zijn allen analoge woorden. De fundamentele uitdrukking is die van Sint Paulus, die de verdienste van de mens Jezus aldus heeft gedefinieerd: "Hij werd gehoorzaam tot de dood". Gehoorzaam tot aan de dood.... het leven geven voor het werk van een Ander -zo hebben wij het vertaald. Een gehoorzaamheid -in zijn fundamentele betekenis

gedicteerd door de autoriteit van de Kerk door het charisma heen, dat ons helpt ons het te herinneren in de concrete omstandigheden van ons leven. Daarom valt het Mysterie met het teken samen. Een moeder die haar kind op haar schoot heeft begriipt dat God dienen samenvalt met haar toewijding aan het kindje.

Het tweede niveau van deze taak is: aan God offeren (aanbieden), op elk moment van de dag, wat we aan het doen zijn. Het gaat niet alleen om het probleem van het erkennen van een aanwezigheid, dit in herinnering brengen, de bewustwording van zijn aanwezigheid en, in het algemeen, de gehoorzaamheid aan zijn weg, maar ook om al wat we doen, in ieder moment, aan God te offeren (aan te bieden), aan Hem offeren -als consequentie hiervan.

De memoria, d.w.z. waaraan we ons moeten herinneren, dit erkennen van de aanwezige Christus, zijn aanwezigheid, dringt al onze handelingen binnen, zoals Cesana het uitdrukte: "van de theorie naar de vork"... Sint Paulus zegt het zo: "Of jullie nu eten of drinken, of jullie nu slapen of waken, of jullie nu leven of sterven"...Hij heeft de meest banale voorbeelden gebruikt (en tenslotte het laatste!).

De memoria dringt elke handeling binnen en kneed haar (elke handeling!). En dit is wat mij van jou scheidt; van jou, die niet twaalf jaar in het seminarie heeft doorgebracht en de rest van z'n leven heeft gewijd aan het uitspreken van deze woorden, aan het bemediteren van deze woorden, trachtend deze te bemediteren wanneer het maar mogelijk is; van jou, die nooit aan deze dingen gedacht heeft, terwijl iemand ze jou nu vertelt. Het lijken twee verschillende werelden te zijn: maar nee, zo is het niet! Al jouw handelingen moeten geofferd worden aan deze mens, omwille van deze mens.

Al jouw handelingen moeten geofferd worden. Maar wat betekent "offeren" (aanbieden)? de memoria van Christus, het bewustzijn dat Christus aanwezig is, beoogt al mijn handelingen te kneden. Het laat me naar vermogen spreken, het laat me naar vermogen de volgorde van de dingen volgen (de vrouw, de kinderen, de school, de arbeidsuren, de passie voor het werk, de nauwgezetheid, oprechtheid in het werk, de toewijding aan het openbare welzijn...). Het bewustzijn van Christus' aanwezigheid valt met dit alles samen, valt samen met dit teken van het Mysterie. Omdat het Mysterie tastbaar tevoorschijn komt en een ervaring wordt; het Mysterie maakt zich tot een ervaring, iets wat je kunt aanraken. Sint Johannes zegt dit tegen de eerste christenen: "we hebben het gehoord en met eigen ogen gezien; we hebben het aanschouwd en onze handen hebben het aangeraakt -daarover spreken wij, over het Woord dat leven is", over de betekenis van de wereld. Dit is voor de filosofen de dwaasheid, dit is de aanstoot voor de moralisten: dat God zó toegankelijk is, dat hij me de dingen kan laten veranderen, die ik in mijn handen heb en dat hij me de wijze kan laten veranderen waarop ik die dingen draag. Alle dingen!

In feite is het offer ook de uiterste -d.w.z. de eenvoudigste- uitdrukking van de mens in zijn aanbidding van God. De Mis is

een offer, de essentie van elk gebed is een offer; het gebed, -het vragen om welk ding dan ook-, in dit vragen ligt een offer besloten, een offer dat alle kaarten kan schudden. Want als je vraagt met een aanspraak, dan is het geen vraag meer, maar een aanspraak. En dat kan met God niet!

Daarom hebben we zo vaak gesproken over Petrus. Het offer is het 'ja' van Petrus, dat tevoorschijn komt als een totale beschikbaarheid voor Christus. Vaak lezen we in het Evangelie deze zin: "Als hij God is, laat Hem dan van het kruis komen!" Het 'ja' van Petrus uit zich als een totale beschikbaarheid voor Christus, die als God erkend wordt, d.w.z. aanwezig. Erkennen dat Christus aanwezig is wil zeggen: God erkennen, omdat alleen God de aanwezige is.

Uit deze beschikbaarheid, uit het 'ja' van Petrus wordt de morele coherentie geboren, de mogelijkheid van een morele coherentie. Om het 'ja' van Petrus te zeggen hoef je niet eerst coherent te zijn. Absoluut niet! De Heer neemt zelfs de moordenaar, wiens handen nog druipen van het bloed dat hij gisteren heeft vergoten. Hij neemt hem en vraagt hem: "Hou je van Mij?" en hij -verbaasd- zegt 'ja'. Wel, hieruit ontstaat de morele coherentie. De morele wetten komen hier uit voort, ze komen niet voort uit onze kenvermogens, uit onze ethische inspanningen, uit onze activiteiten en waar je vervolgens 'ja, ik hou van je' aan toevoegt. Uit het 'ja' van Petrus wordt de poging van de morele coherentie in de afzonderlijke handeling geboren. Hierdoor kneedt de memoria de handeling: ze verandert hem. Als hij niet verandert, dan is hij niet juist, omdat hij niet inspireert, omdat hij niet ontvangt van het Mysterie en zich niet richt op het Mysterie.

Daarom werd in de Exercities van de Fraterniteit gezegd: de essentie van de moraliteit is de liefde en de liefde is een bewogen oordeel (een bewogen oordeel: dat je tenminste ontroert), het is een bewogen oordeel over een Aanwezigheid die men erkent als verbinding met jouw bestemming. In de adem van dat secretaresje in jouw bureau, bemerk jij iets dat met jouw bestemming van doen heeft.

"Al wie deze hoop heeft, maakt zich rein zoals Hij rein is"; al wie 'ja' zegt zoals Petrus dat deed, reinigt zich zoals Hij rein is. "Zoals Hij rein is": een weg zonder einde. Door het kruis en de dood van Christus vindt het offer van het leven plaats in al zijn concreetheid: de afwas, het zwijgen tegenover de echtgenoot die zich kwaad maakt, na het examen waarvoor je ten onrechte bent gezakt: het is het offeren (aanbieden) van z'n leven in al zijn concreetheid. Zo worden wij één lichaam en één ziel met Christus en onder elkaar.

Waarom gaat het eigenlijk?. Excuseer me als ik nu een moeilijke zin ga zeggen. Het gaat om mijn zelfbewustzijn als mens dat beoogt bewustzijn van Christus te worden, subject van elke handeling. Het is niet meer mijn zelfbewustzijn...Sint Paulus zegt: mijn ik ben jij ("Niet ik leef meer, maar Jij bent het die in mij leeft". Ik spreek niet tegen zusters: ik spreek tegen mensen die morgenochtend op de tram stappen.

Het gaat dus om het zelfbewustzijn dat bewustzijn van Christus beoogt te worden in het smeden van de nieuwe schepping. Het is een nieuwe wereld die vooraf gaat aan het paradijs! De glorie van Christus bevindt zich in de tijd, en niet aan de andere kant. Aan de andere kant (van de tijd) bevindt zich de glorie van het mysterie van de Vader. De glorie van Christus echter is in deze wereld. Welnu, als ik me onttrek aan dit werk, dan onttrek ik -in de geschiedenis- de glorie van Christus. Dan wordt hij minder verheerlijkt! Juist dit bezorgde mij hoofdbrekens toen ik in het gymnasium, in het seminarie was, maar nu begrijp ik, dat jullie het thans beter dan ik kunnen zeggen, d.w.z. onbevangerender dan ik. Ik geef jullie dus de concrete definitie van de taak die we ons dit jaar opleggen. Ook hier is er sprake van twee niveau's.

Ten eerste. Ook al lijkt het abstract, ook al is het zo ver verwijderd van het geld, van man en vrouw, van de gezondheid van de kinderen, van het succes op je werk (en thans vooral: van het hebben van werk), het is de memoria (gedachtenis) van Christus. Wij moeten proberen deze weg af te leggen. Wij moeten elkaar helpen de memoria van Christus te leven, Christus te herinneren, die een aanwezigheid is; om zijn aanwezigheid op te merken, zijn aanwezigheid te erkennen als kritisch bewustzijn van het christen-zijn.

Wat maakt me tot een christen? Dat ik in jouw aanwezigheid geloof, o Christus (aanwezigheid!). Dit maakt me tot christen: kritisch bewustzijn van de redenen die men heeft; of iets, menselijk gesproken, passend is, of dit nuttig is voor ons gezin, of het nuttig is voor de maatschappij waarin we leven, of we geen tijd verliezen, of het geen abstracte illusie is waarin we de zware en moeilijke momenten, die we moeten doormaken, ontvluchten....

De boodschap voor dit jaar is dus: de memoria als kritisch bewustzijn van het christen-zijn.

In ons hart dragen we dit hier: het heet "Fraterniteit", in de terminologie van de beweging, -deze vriendschap, die het als zijn gewichtige taak ziet om een vriend dit te binnen te brengen en dat ook hij mij deze zaak in herinnering brengt. De fraterniteit zijn mensen die zich als vrienden beschouwen en regelmatig bij elkaar komen om de memoria te binnen te brengen, om in herinnering te roepen dat Christus aanwezig is, om een kritisch bewustzijn hiervan te ontwikkelen: het waarom, het hoe, de redenen, of het tegen de rede in gaat, of de rede erdoor wordt opgebouwd, of het leven verstrooid en verraden is, of het leven geholpen wordt, of het leven ethisch of immoreel is...

Doe wat jullie willen, maar herinner jullie onder elkaar hieraan. Mensen die vreemden voor elkaar waren en vrienden werden, mensen die kinderen en ouders hebben en die volledig open zijn voor een diepe affectie die zij eerst niet kenden, want de grootste affectie is de passie voor de bestemming van de ander, voor de waarheid van de ander, voor de schoonheid, de schittering van de waarheid.

Laten we ons hierin helpen. Hoe zouden we dat verder nog kunnen doen? We zeiden al: "We moeten ons Jezus te binnen brengen", maar verder...? Kunnen we nog andere formules aanwenden en van buiten leren om ons aan Hem te herinneren? Ik heb het al gezegd en ik herhaal het: De School van de Gemeenschap laat ons binnendringen in de redenen hiervan. Zoals Sint Petrus zei tegen de eerste christenen, die ongeschoolde, eenvoudige mensen waren: "Leg rekenschap af van datgene waarin jullie geloven".

De Fraterniteit is dus een vriendschap die als taak heeft zich Christus in herinnering te brengen, of ook te analyseren, ik geef een voorbeeld: getuigenis afleggen hoe men iets geleefd heeft, elkaar toe vertrouwen hoe men iets geleefd heeft, bv. de moeilijkheden waarin men zich bevindt; van anderen, je vrienden, hulp krijgen om zich voor te stellen hoe het zou moeten zijn; hoe de memoria van Christus op nieuwe wijze mijn houding tegenover het leven moet kneden, en wel 'op elk moment'! Want het leven zijn de concrete omstandigheden; de rest bestaat niet; de rest (wat eerder was) bestaat niet meer; de rest (als het in de toekomst ligt) bestaat nog niet.

De Fraterniteit schept een klimaat waarin een wederzijdse achting en respect mogelijk wordt: "Acht de anderen hoger dan jullie zelf". Hieruit ontstaat een nederigheid, een deemoed en dit is het fundamentele kenmerk, het fundamentele kenmerk van degene die Christus wil erkennen ("Wij willen Christus zien", zeiden de eerste heidenen in het twaalfde hoofdstuk van Sint Johannes. "Wij willen Jezus zien", zeiden ze tegen Andreas, die hen naar Filippus bracht omdat hij uit Betsaida was en Grieks kende). Een nederigheid waaruit een nederigheid geboren wordt waarover alleen Sint Franciscus van Assisi kon spreken. (Ik lees het meest verbazingwekkende van vandaag voor. Want dit is het criterium waarmee de beweging en ons charisma ons de vriendschap onder ons laat beleven en ons laat ervaren wat de Fraterniteit is en ons laat ervaren wat het leven is dat geheel en al geleefd wordt in het bewustzijn van zijn aanwezigheid).

Brief van Franciscus van Assisi aan een overste van de orde.

De Heer zegene je!

Zo goed als ik kan spreek ik met jou over een zaak die je ziel betreft. Je moet alles als een genade beschouwen wat jou verhinderen wil God, de Heer, lief te hebben, ook de mensen, die jou hierin steeds moeilijkheden zouden kunnen veroorzaken, zowel broeders als vreemden, zelfs wanneer ze je zouden slaan. Handel alleen maar op deze wijze en niet anders. En wel vanuit een echte gehoorzaamheid tegenover God, de Heer, en ook tegenover mij, omdat ik er vast van overtuigd ben dat het hierbij werkelijk om gehoorzaamheid gaat. Hou van hen, die jou zulke dingen aandoen, op deze wijze en wens van hen niets anders, als de Heer het jou niet geeft. Ja, hou juist daarom van hen en koester niet eens de wens, dat zij omwille van jou betere christenen zullen zijn. Dit is voor jou beter dan een kluizenaarsverblijf.

En er is nog iets waaraan ik graag zou zien dat je de Heer werkelijk liefhebt, en ook mij, zijn en jouw dienaar: nooit en te nimmer moge een broeder -ook al heeft hij nog zo verschrikkelijk gezondigd- naar jouw ogen gekeken hebben en niettemin weggaan, zonder het erbarmen gevonden te hebben dat hij bij jou hoopte te vinden. En als hij helemaal geen barmhartigheid wilde, dan moet je hem toch nog vragen of hij het niet aannemen wil. Ook al zou hij duizend keren voor je ogen verschijnen, betoon hem meer liefde dan mij, opdat je hem voor de Heer wint. Heb altijd erbarmen met zulke mensen. Deel dit ook mee aan je wachters, dat je vastbesloten bent ook zo te handelen.

"Hou van hen die jou zulke dingen aandoen op deze wijze (gehoorzaam, vol achting...). Wens van hen niets anders, als de Heer het jou niet geeft".

Zoals Hij aan jou geeft wat Hij geeft. Men kan niet aanspraak maken op meer. En zo moet jij niet van de kant van anderen aanspraak maken op meer dan op datgene wat ze kunnen geven. En dan eindigt Franciscus met de indrukwekkendste zin: "Hou juist daarom van hen (hou van hen, zoals ze zijn met de capaciteiten die de Heer hen geeft) en koester niet eens de wens dat zij ...betere christenen worden (d.w.z. overeenkomstig wat jij in je hoofd hebt). Iets groters bestaat er niet.

Ons wachtwoord is dus: de Fraterniteit uitbreiden, duidelijk maken wat de Fraterniteit is, de School van de Gemeenschap bemediteren en oordelen... Zijn aanwezigheid in herinnering brengen, elkaar in alles vergeven, en wel voortdurend (dit maakt alles beter!).

Franz Schubert, Strijkkwartet 14, d-mol, D.810

MEDEDELINGEN